

Sociaal saneren

De regering in lopende zaken heeft dan toch de begroting 2011 kunnen afwerken. Met een tekort lager dan 3,6% van het bruto binnenlands product (BBP). Mooi, omdat dit een veel beter resultaat is dan veel andere landen die door de financiële crisis in het rood zijn moeten gaan, en omdat de regering daarmee voorsprong neemt op het stabiliteitsprogramma waartoe ze zich eerder had geëngageerd t.a.v. Europa. Dat vereiste slechts 4,1% van het BBP in 2011. Zelfs de Hoge Raad voor Financiën vond 3,7% genoeg.

Mooi, omdat daardoor nú al de rentesnieuwbal kon worden gestuit en opnieuw kan worden begonnen met schuldafbouw. Mooi ook, omdat zo'n resultaat kon worden neergezet zonder in te gaan op de lokroep om blindweg in de sociale uitgaven te gaan hakken. Mooi vooral, omdat we een dergelijk vertrouwenwekkend signaal naar de financiële markten broodnodig hebben, op een ogenblik dat hun wantrouwen dag na dag wordt gevoed door het collectieve onvermogen van de federale onderhandelaars om een nieuwe regering in de steigers te zetten.

Naar evenwicht in 2015

Die begroting 2011 brengt ons een stap dichterbij een begrotingsevenwicht in 2015. Al is nog een lange weg te gaan, waarbij we – anders dan dit jaar – niet zullen ontsnappen aan behoorlijk ingrijpende maatregelen voor de begrotingen 2012-2015. Opmerkelijk is alvast dat er maatschappelijk en politiek nauwelijks enige discussie bestaat over de noodzaak om de rekening tegen 2015 minstens te doen kloppen. Ook al hebben gezaghebbende economen al aangegeven dat het tempo wellicht te snel is om goed te zijn voor groei en werkgelegenheid. Vergeet niet dat

vele andere landen in Europa en wereldwijd in een zwaar saneringstraject zitten, wat sowieso al een domper zet op de economische dynamiek. Met daarbovenop nu het risico op een Europese kadaverdiscipline inzake loonvorming naar Duits model in het kader van de *economic governance* en het Europluspact van 24 maart, ten koste van groei en van de inkomsten voor overheid en sociale zekerheid. En dat alles versterkt door de *fall out* op de reële economie van de nieuwe kapitaalvoorschriften voor de financiële instellingen: het geld dat nodig is om het (zuivere) eigen vermogen te versterken, moet van ergens komen.

Maar je kunt niet anders dan vaststellen dat niemand goesting heeft om dat debat binnen België aan te gaan. Omdat iedereen ook wel inziet dat, nu de eerste *babyboomers* 65 zijn geworden, de vergrijzingskosten jaar na jaar gaan toenemen en zulks niet te rijmen is met een hoge schuld. Maar ook omwille van het risico op internationale terechtwijzingen en sancties, formeel via de Europese stabiliteitscontrole, informeel door de reacties van de financiële markten. Het verklaart waarom het Regentenverslag van de Nationale Bank van België van begin vorig jaar,

Er wordt momenteel willekeurig met miljarden gegoocheld, met voorlopig 15 miljard euro te saneren als ondergrens en 25 miljard euro als bovengrens.

dat zich aansloot bij het stabiliteitsprogramma dat met de Europese Commissie werd afgesproken, unaniem onderschreven werd, ook door de regenten vanuit de vakbonden.

Al heb je er altijd voor wie het niet snel genoeg kan gaan. Dat zijn dan vaak ook diegenen (zie verder) die de sanering vooral willen gebruiken om blind te hakken in de sociale zekerheid en de collectieve voorzieningen. In de hoop dat de verdedigers van de solidariteit met strengere begrotingsnormen tot het besef zouden komen dat ze hun "taboes" best laten vallen. Of, wellicht veeleer om de politieke verantwoordelijken op te jagen, er met vuile voeten door te gaan. Je ziet die beweging nu al binnen de Hoge Raad voor Financiën, waar liberaal Luc Coene van de Nationale Bank meer en meer de lakens begint uit te delen. In zijn advies van maart 2011 over het begrotingstraject naar 2015, stelt de Raad voor om maar ineens te gaan naar een overschot van 0,2% van het BBP in 2015. Dat is een doelstelling voor alle overheden samen, uit te splitsen in een toegelaten tekort van 1,0% voor de federale overheid en een overschot van 1,2% voor Gewesten, Gemeenschappen en lokale overheden samen.

Het is dus nog even wachten op het definitieve begrotingstraject naar 2015. Ook omdat de nieuwe begroting 2011 daarin nog moet worden verwerkt. En op een bepaald ogenblik ook de staats-hervorming, met het oog op een nieuwe verdeling van de inspanningen van de onderscheiden beleidsniveaus. Zolang dat alles er niet is, wordt

willekeurig met miljarden gegoocheld, met voorlopig 15 miljard euro te saneren als ondergrens en 25 miljard euro als bovengrens. En waarbij meestal wordt veronachtzaamd dat je voor een bepaald einddoel maar 90% aan werkelijke saneringsinspanningen nodig hebt. Minder overheidstekort en -schuld betekenen immers minder lenen, minder schuldvernieuwing en dus minder rentelasten. Zodat je ca. 10% spontaan batig effect hebt. Nu, zelfs 13,5 miljard euro (90% van 15 miljard) blijft een ongemeen zware inspanning.

Snoeien of groeien?

Die zal vooral ongemeen pijnlijk zijn als alleen maar aan de uitgavenkant wordt gesabeld. Want dat is wat de Belgische politici vandaag t' allen kante wordt voorgehouden, vanuit Internationaal Monetair Fonds (IMF), Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO), Europese Centrale Bank, Eurocommissie, Nationale Bank, Hoge Raad voor Financiën en de Belgische economische goegemeente. Dat is niet ineens verwonderlijk, vanuit hun hardnekkige aversie tegen belastingverhogingen - behalve wat de Nationale Bank betreft. In haar Regentenverslag van vorig jaar stond nog een perfect symmetrische passage over de sanering, met een evenwicht tussen nieuwe inkomsten en uitgavenbesparingen. Een jaar later heet het bij diezelfde Bank ineens dat vooral in de uitgaven moet worden gesneden. Al beweren kwatongen dat de Bank, sinds het oprukken van Luc Coene (zie hiernaast), niet meer dezelfde is.

Of je nu hakt in een overheidssubsidie aan een bedrijf of je verhoogt de belasting op dat bedrijf, wat is het verschil?

Subsidies knippen of belasting verhogen?

Wat ook opvalt, is hoe weinig die voorliefde voor het hakken in de uitgaven door de economische goegemeente in vraag wordt gesteld. Want zo op het eerste gezicht zou het toch geen verschil mogen maken. Of je nu hakt in een overheidssubsidie aan een bedrijf of je verhoogt de belasting op dat bedrijf, wat is het verschil? In beide gevallen trek je zuurstof uit dat bedrijf (of overdreven winsten zullen sommigen zeggen). En of je nu de uitkering van een werkloze vermindert of de belasting op die uitkering verhoogt? Veel succes ermee om aan die werkloze diets te maken dat er een wezenlijk verschil is. Of neem bijvoorbeeld de belastingkorting voor energiebesparing of de RSZ-korting voor hoge lonen. Dat zijn beide uitgaven in het jargon: het ene een fiscale, het andere een parafiscale uitgave. Maar schrap die nu, dan ben je wel aan het hakken in overheidsuitgaven, maar in één beweging tegelijk de belastingen aan het verhogen. Dus op het eerste gezicht is dat onderscheid tussen uitgaven en inkomsten niet zo relevant. Nu, het eerste gezicht is altijd bedrieglijk. Dat lesje hebben de economen met/uit de financiële crisis wel geleerd. Hopen we toch. Alleen lijkt het tweede gezicht weinig overtuigend.

Argumenten van IMF

Neem het hele argumentarium van het IMF, gebaseerd op een analyse van vroegere nationale saneringsprogramma's. De conclusies zijn hun eigen leven gaan leiden. Maar het IMF geeft zelf aan dat

die conclusies zijn opgebouwd op basis van landen met een eigen munt, dus a fortiori met een korreltje zout dienen genomen wat betreft de landen van de eurozone. En dat in hun analyse vooral saneringsprogramma's werden opgenomen met verhoging van de indirecte belastingen. Dat zijn nu precies de saneringsprogramma's die je best vermijdt, zeker vanuit sociaal oogpunt. En dus kennelijk ook vanuit economisch oogpunt. Wat het verhaal van de voorstanders van uitgavenbesparingen nog ongeloofwaardiger maakt. Want, zeggen die – lees het laatste Regentenverslag van de Nationale Bank en lees het (nadien afgezwakte) ontwerp van Pact voor de euro – als je al zo dom bent belastingverhogingen te overwegen, doe het dan via verhoging van de indirecte belastingen of, in zijn ecologische variant, verzwaring van de milieufiscaliteit, wat doorgaans op hetzelfde neerkomt.

Belastingdruk voor wie?

Hoe dan ook, van de economisch-financiële instellingen en het economenkorps mag je minstens een meer overtuigende argumentatie verwachten waarom de belastingdruk niet omhoog kan en, in het ergste geval, enkel de verbruiksbelastingen mogen stijgen. Zeker zo, nu blijkt dat ze de diverse overheden *unisono* in die richting willen sturen en dit ook gretig wordt opgepikt door de politieke verantwoordelijken, met een Europa dat niet meer aanstuurt op globale begrotingsnormen, maar ook op een specifieke norm voor de evolutie van de uitgaven. Meestal komt men niet verder dan dat er toch geen maatschappelijk of politiek draagvlak

We moeten de durf hebben om elke grote en kleine fiscale of parafiscale uitgave te toetsen op effectiviteit, efficiëntie en rechtvaardigheid. Te beginnen met de zware lekken die we kennen in de vennootschapsbelasting en inzake patronale bijdragen.

bestaat voor belastingverhogingen, temeer daar de belastingdruk bij ons al zeer hoog is. Het is nog maar de vraag voor wie die belastingdruk te hoog is.

Dat je, vanuit werkgelegenheidsoogpunt, voorzichtig moet omspringen met hogere lastentarieven op arbeid, dat is zonneklaar. Net zoals je t.a.v. de bedrijven best oog hebt voor een investeringsvriendelijk klimaat. Maar daarmee eindigt het verhaal van meerbelasting niet. Omdat tal van wegen blijven open liggen.

Vermogens & inkomens

Hoe belasten we vermogens en inkomens uit vermogen in de toekomst? En dat is méér dan het klassieke recept van de belasting op grote vermogens. Dat gaat ook over de invoering, naar buitenlands voorbeeld, van een voldragen meerwaardebelasting, van een harmonisering (naar boven) van de roerende voorheffing, zoals de Hoge Raad voor Financiën (afdeling *fiscaliteit en parafiscaliteit*) dat eerder bepleitte), van een juiste belasting van onroerend vermogen, met inbegrip van de perequatie van de kadastrale inkomens en van het afsluiten van alle sluipwegen om te ontsnappen aan de vermogensfiscaliteit.

Hoe kan een Groot Onderhoud van de fiscale en parafiscale uitgaven er uit zien? Die uitgaven zijn door het Hoger Instituut voor de Arbeid (HIVA) bijzonder goed in kaart gebracht, al blijven nog

wat discussies open over de precieze begripsomschrijving. Er korte metten mee maken in het kader van de grote sprong voorwaarts naar een vlaktaks is onzin, want dat haalt de progressieve inkomenshervreiding totaal onderuit. Wel moeten we de durf hebben om elke grote en kleine fiscale of parafiscale uitgave te toetsen op effectiviteit, efficiëntie en rechtvaardigheid. Te beginnen met de zware lekken die we kennen in de vennootschapsbelasting en inzake patronale bijdragen: het lagere tarief voor kleine & middelgrote ondernemingen (KMO's) in de vennootschapsbelasting, de notionele intrestaftrek, de almaar meer kostende bijdrageverlaging op hoge lonen.

Vluchtgedrag

En hoe verbeteren we de strijd tegen de fraude en ontwijking? We hebben het dan zowel over het fiscale vluchtgedrag als over de ontduiking van sociale bijdragen. Want het valt op hoe de strijd tegen de sociale fraude zich zowel in het beleidsdebat als in de uitvoeringspraktijk bijzonder sterk toespitst op de uitkeringsfraude. Dat correct gebruik van uitkeringen wordt bevorderd, werd vanuit de arbeidersbewegingen nooit gecontesteerd, ook om de legitimiteit van het stelsel van sociale zekerheid gaaf te houden. Maar er is onvoldoende gedaan om dat in evenwicht te brengen met de aanpak van de bijdragefraude. Inspanningen en goede wil genoeg, maar we blijven vaststellen dat de administraties die bijdragefraude moeten blijven voeren met één hand op de rug gebonden.

Hoe je het draait of keert, milieutaksen zullen moeten meehelpen aan de opkuis van de begroting.

Als het gaat om de strijd tegen de fiscale fraude stelt dat probleem zich nog scherper. Al is er nu een lichtpunt met de nieuwe wettelijke maatregelen voor het bankgeheim. Milieufiscaliteit kan in het rijtje overigens niet ontbreken. Wat vereist dat een deel van de milieubeweging nog een bocht neemt. De milieubeweging heeft altijd willen vermijden dat milieutaksen gebruikt worden voor budgettaire doelstellingen, uit vrees dat dit het maatschappelijk draagvlak voor een ambitieus klimaat- en milieubeleid zou ondermijnen. En dus moesten hogere taken op bepaalde producten of activiteiten worden gecompenseerd door minderlasten op propere processen en producten. Of minstens geherinvesteerd worden in het milieubeleid. Maar met de zware budgettaire uitdagingen vóór ons is dit niet meer houdbaar.

Hoe je het draait of keert, milieutaksen zullen moeten meehelpen aan de opkuis van de begroting. Waarbij je echter niet ontkomt aan twee andere vragen. Hoe duurzaam zijn de inkomsten uit milieutaksen? Want bedoeling van milieutaksen is en blijft toch altijd dat ze zichzelf gaandeweg opheffen door veranderende productie- en consumptiepatronen. En nog een andere toetsing: hoe een milieufiscaliteit ontwerpen die recht doet aan de principes van *just transition*? Of meer precies: hoe vermijden dat die degressief werkt, haaks staat op het principe van een herverdelende fiscaliteit (zie hoger)? Dat vereist creatief zoeken naar die belastingen die én ecologisch effectief én sociaal rechtvaardig zijn. Gezien we in België nog een ruime marge hebben inzake milieufiscaliteit, kan dat ook niet zo moeilijk zijn.

Eigenlijk is het vanzelfsprekend dat we op intelligente wijze de belastingdruk proberen op te trekken. Om de doodeenvoudige reden dat ons type van samenleving en de samenleving waar we voor staan, met haar sterk vergrijzende bevolking, nu eenmaal meer solidariteit vergt. Uiteraard moet je er naar streven de afhankelijkheidsratio binnen de perken te houden, door een stijging van de werkzaamheidsgraad, richting de 75% die Europa 2020 vereist. Maar dan nog zal de verhouding inactieven/actieven sterk blijven toenemen. Zodat je niet ontsnapt aan de uitdaging van herfinanciering van de structurele solidariteit. Betekent dit dat we moeten inleveren? Neen, alleen dat we toelaten dat een groter deel van de groei wordt afgeroomd. Ik pik die redenering even van de gewaardeerde professor Wim Moesen. Ook die heeft een opmerkelijke voorliefde voor het hakken in de uitgaven. Maar troostte ons in *Knack* laatst met de gedachte dat je het niet moet zien als het afgeven van dingen, maar als het inperken van de verwachte uitgavengroei. Als die redenering steek houdt voor de uitgaven, dan kan ze net zo goed steek houden voor de inkomsten.

Slim snoeien

Betekent dit dat we ontsnappen aan een debat over de uitgaven? Geenszins. Beleidsveld per beleidsveld zal men moeten bekijken waar kan gerantsoeneerd worden. Op voorwaarde dat het met de nodige intelligentie en zorgvuldigheid gebeurt, met het ontleedmes dus en niet met de botte bijl. Zoals we dit al voorstelden voor de fiscale en parafiscale uitgaven. CM heeft al, ook via dit eigenste tijd-

Beleidsveld per beleidsveld zal men moeten bekijken waar kan gerantsoeneerd worden. Op voorwaarde dat het met de nodige intelligentie en zorgvuldigheid gebeurt, met het ontleedmes dus en niet met de botte bijl.

schrift, serieus zijn nek uitgestoken voor betere technieken om de uitgavengroei in de gezondheidszorg te beheren. Zoals het eveneens overduidelijk is dat je een halt moet toeroepen aan het dóórschieten van de dienstencheques, net zomin moet je ook een debat uit de weg gaan over een efficiënte overheid. Maar dan liever op een intelligente manier. Niet met de botte kaasschaaf, om keuzen en het daaraan gekoppelde politieke gekrakeel uit de weg te gaan. Niet met betwistbare econometrische formules, om uit te komen op een lineaire afslankingskuur. Niet met een lineaire vervangingsstop, die toevallig vooral de diensten met een vergrijsd personeelsbestand treft. Zulks kan alleen maar leiden tot een ontwrichting van de collectieve dienstverlening. Trouwens, laten we ook eens bekijken in welke mate de *outsourcing* van overheidsopdrachten is doorgesloten. Hoe doelmatig is de commercialisering van almaar meer diensten van algemeen belang, van de begeleiding van werklozen tot de thuiszorg aan bejaarden via de dienstencheques *überhaupt* geweest? Wat wel zeker is, is dat een stuk belastinggeld zó werd versast naar de aandeelhouders van die commerciële voorzieningen. Dat zou minder een probleem zijn, mocht dit gecompenseerd worden door een betere output. Dat soort toetsing wordt echter nauwelijks gemaakt.

Sterkeschoudertoets

Of het nu aan de inkomsten- of de uitgavenkant gebeurt, je ontsnapt niet aan de vraag wie de

rekening betaalt. Maatschappelijk lijkt dat bijna een retorische vraag geworden, met steevast als antwoord: de anderen. Want ik heb al veel betaald. Of ik betaal al veel. Of ik draag geen verantwoordelijkheid voor de *mess* waarin we ons thans bevinden. Dat soort verdedigingsreflexen zie je zowel ter rechter- als ter linkerzijde. Met het ACV hebben we altijd aangegeven, niet zonder gemor bij een deel van de achterban, dat de uitdaging dermate zwaar is, dat het niet zal kunnen zonder een breed uitgesmeerde inspanning, met ook pijnlijke maatregelen voor de middenklasse. Maar zoiets is alleen maar te bolwerken als zo'n sanering rechtvaardigheid uitstraalt. Wat betekent: dat mensen het gevoel hebben dat iedereen correct zijn deel doet, zonder treeplankrijders. Dat de sterkste schouders daarbij de zwaarste lasten dragen. Een *sterkeschoudertoets* hebben we het genoemd. En dat de minderbedeelden worden ontzien, zo al niet er versterkt uitkomen. Wat ook betekent dat je zo weinig mogelijk raakt aan de kerntaken van de sociale zekerheid, ruimer: de sociale bescherming.

Investerings vrijwaren?

Nochtans is het nu vooral die sociale bescherming die het zwaarst onder druk komt te staan. Omdat je internationaal en nationaal nu meer en meer impulsen krijgt om de investeringsuitgaven te ontzien. Wat binnen België nog eens wordt aangewakkerd door de verdedigingsreflexen vanuit Gewesten en Gemeenschappen, zowel aan Vlaamse als aan Franstalige kant. Want ze willen

Of het nu aan de inkomsten- of de uitgavenkant gebeurt, je ontsnapt niet aan de vraag wie de rekening betaalt. Maatschappelijk lijkt dat bijna een retorische vraag geworden, met steevast als antwoord: de anderen.

oh zo graag investeringsregeringen zijn. En zitten de investeringsuitgaven niet vooral bij Gewesten en Gemeenschappen: innovatie, opleiding, onderwijs, milieu-investeringen...? Dáárin snoeien bezwaart de toekomst, wordt gezegd. Op hoofdlijnen is die redering trouwens bezwaarlijk betwistbaar. Maar wat blijft dan over: de sociale bescherming en daarbinnen vooral de sociale zekerheid? Alsof dat geen investeringen zijn. Alsof dat de toekomst niet bezwaart. Alsof je daar dan wel veel ruimte hebt. En alsof al die zogenaamde investeringsuitgaven allemaal zo doelmatig zijn. Kom niet zeggen dat die smakken geld die bijkomend zijn gestoken in het innovatiebeleid allemaal zo welbestede waren. En kom niet zeggen dat al die steun aan bedrijven vanuit economisch, ecologisch en sociaal oogpunt zo rendabel is geweest. Zelfs vanuit Vlaanderen wordt nu erkend dat ze wat kunnen leren van het Waalse Marshallplan. Wel, dat men dan begint met te bekijken waarom het Vlaamse beleid inzake economie en innovatie minder doelmatig was. *Idem* voor het opbod van Belgische steunmaatregelen aan innovatie en aan het bedrijfsleven. Zoals er vandaag geen enkel overtuigend argument is dat de btw-verlaging voor maaltijden in de horeca enig nuttig effect heeft gehad op de werkgelegenheid in de horeca. Zelfs in de prijzen was ze niet zichtbaar.

Herverdeling van middelen, meer nog dan bevoegdheden

Met bovenvermeld spanningsveld zie je ook hoe sterk die sanering verwezen zit met de staatshervor-

ming. Dat laatste debat is toch al voor iets goed geweest, met name dat het ook heeft geleid tot een debat over de herverdeling van de financiële middelen, en dus niet enkel ging over een herverkaveling van de bevoegdheden. Het is de verdienste van de nota-Vande Lanotte dat hij dit debat wil aanwenden voor een versterkte financiering van de federale overheid, omwille van de kost van de vergrijzing, die grotendeels federaal zit. Wat ook alleen maar kan als ook de andere overheden serieus hun deel doen in de sanering. Maar je merkt hoe die onmiddellijk hun stekels rechten. Zeker nu het Planbureau nog een tandje bij steekt en voorstelt om van het budget dat dient overgeheveld naar Gewesten en Gemeenschappen geen 10%, maar 20% in te houden, ter versterking van de federale overheid. Dat verzet zie je het meest uitgesproken bij Kris Peeters. Maar net zo goed bij SP.a, gezien die wel in de Vlaamse regering zit, maar (nog) niet in de federale regering. En in feite bij een groot deel van de politieke klasse. In het debat over de staatshervorming zie je almaar sterker hoe zeer de meeste politici, regionale zowel als nationale, Vlaamse zowel als Franstalige, het regionale hemd nader achten dan de federale rok. Dat verbaast nog het meest van die politici die zich altijd hebben opgeworpen tot de sterkste verdedigers van de federale solidariteitsmechanismen en in het bijzonder van de sociale zekerheid. Want hoe je het draait of keert, een staatshervorming waar de federale overheid verarmd uitkomt, dreigt tot een verarming te leiden van hen die de sociale bescherming het meest nodig hebben.